

УДК 811.161.3 – 3 : 811.111 – 3

Л.У. Зайцава

ПАРАЎНАЛЬНА-СУПАСТАЎЛЯЛЬНЫ АНАЛІЗ САМАТЫЧНЫХ ФРАЗЕАЛАГІЗМАЎ БЕЛАРУСКАЙ І АНГЛІЙСКАЙ МОЎ

У артыкуле ў параўнальна-супастаўляльным аспекце даследуюцца фразеалагічныя адзінкі з саматычным кампанентам генетычна далёкіх беларускай і англійскай моў, устанаўліваецца наяўнасць, фактары ўзнікнення і існавання і спецыфіка міжмоўнай фразеалагічнай эквівалентнасці і безэквівалентнасці; на аснове выдзялення і класіфікацыі розных груп беларускіх і англійскіх эквівалентных і безэквівалентных фразеалагічных адзінак паводле іх утварэння выяўляюцца камунікатыўныя стэрэатыпы ў масавым усведамленні прадстаўнікоў неамагенных этнічных суполак; асабліва ўвага ўдзяляецца аналізу безэквівалентных фразеалагічных адзінак і выдзяленню розных іх груп паводле ўтварэння.

Фразеалогія кожнай мовы ўключае ў свой склад адзінкі, якія на вербальным узроўні найбольш яркава, вобразна і эмацыянальна характарызуюць асаблівасці побыту, пэўныя ўяўленні пра свет і нават ментальнасці цэлых народаў, раскрываючы пры гэтым унікальнасць мовы. Фразеалагічныя адзінкі (далей – ФА) вылучаюцца трапнасцю і лаканічнасцю, экспрэсіўнасцю і вобразнасцю, таму ў большасці выпадкаў яны не могуць дакладна, з перадачай усіх асаблівасцей семантыкі быць заменены лексемамі. Фразеалагічны фонд любой мовы ў дачыненні да народа як да яе носбіта ўяўляе сабой адну з самых своеасаблівых крыніц пазнання і асэнсавання яго светапогляду і светаўспрымання. Менавіта скрозь прызму фразеалогіі “выяўляецца цэлы комплекс культурных традыцый, замацаваных у мове” [1, с. 6]. Для ўсебаковага выяўлення нацыянальна-культурнай самабытнасці пэўнага народа ўзнікае патрэба супастаўлення адной нацыянальнай культуры з іншай. У гэтым плане вывучэнне беларускіх і англійскіх ФА ў параўнальна-супастаўляльным аспекце з’яўляецца неабходным, бо “пры адпаведным лінгвакультурнаўчымым каменціраванні фразеалагізмы здольны прадставіць замежнаму чытачу цэлы шэраг важных сфер айчыннай гісторыі, навукі, мастацкай літаратуры, падрабязнасцей побыту, звычайў народа-носьбіта мовы” [2, с. 107].

Параўнальна-супастаўляльны аспект пры вывучэнні неамагенных моў пачаў развівацца адносна нядаўна. У гэтым русле працуюць многія даследчыкі, сярод якіх У.Д. Аракін, А.Ф. Арсенцьева, Ю.А. Даўгаполаў, У.Р. Гак і іншыя. Так, у лінгвістычнай навуцы выпрацавана тыпалогія суадносін паміж ФА, у выніку якой выдзяляюцца: 1) міжмоўныя фразеалагічныя эквіваленты, якія характарызуюцца тоеснай семантыкай, структурна-граматычнай арганізаванасцю і кампанентным складам; 2) міжмоўныя фразеалагічныя аналагі, якія выражаюць аднолькавыя ці тоесныя значэнні, але характарызуюцца поўным адрозненнем ці прыблізным падабенствам унутранай формы і 3) безэквівалентныя фразеалагізмы, якія не маюць адпаведнікаў у фразеалагічнай сістэме іншай мовы.

Беларуская і англійская мовы з’яўляюцца тэрытарыяльна і генетычна далёкімі, яны адносяцца адпаведна да славянскай і заходне-германскай падгруп сям’і індаеўрапейскіх

Навуковы кіраўнік – В.А. Ляшчынская, доктар філалагічных навук, прафесар кафедры беларускай мовы Установы адукацыі «Гомельскі дзяржаўны ўніверсітэт імя Ф. Скарыны»

моў і маюць шэраг індывідуальных асаблівасцей. У той жа часу фразеалогіі дзвюх гэтых моў выдзяляюцца саматычныя фразеалагізмы. ФА з кампанентам-саматызмам утвараюць у беларускай і англійскай мовах даволі вялікі разрад фразеалогіі: у беларускай мове намі зафіксавана больш за 1500 ФА, у англійскай мове – больш за 900 ФА, што вызначаецца заканамернасцю, калі “эталонамі ці стэрэатыпамі ў найўнай карціне свету чалавек выбірае самога сябе або свае часткі” [3, с. 54].

Аб’ектам дадзенага даследавання абраны эквівалентныя і безэквівалентныя ФА беларускай і англійскай моў, якія апасродкавана ўяўляюць адлюстраванне нацыянальна-культурнай спецыфікі ўспрымання рэальнага свету. Міжмоўныя саматычныя фразеалагічныя аналагі складаюць самыя вялікія па колькасці групы, што тлумачыцца “наяўнасцю ў розных народаў вялікай колькасці ўстойлівых выразаў з аднолькавым або амаль аднолькавым значэннем, рознаструктурнасцю супастаўленых моў” [4], а таксама тым, што “кожны народ можа мець менавіта дадзены набор рэалій і ніякі іншы ў сілу розных экстралінгвістычных фактараў” [5, с. 167].

Існаванне эквівалентных ФА беларускай і англійскай моў можа быць растлумачана рознымі прычынамі. Па-першае, узнікненне такіх ФА мае наднацыянальны, універсальны характар, што, як лічаць даследчыкі фразеалогіі, тлумачыцца “агульнасцю традыцый, звычаяў, нормаў паводзін, якія характэрны этнічным калектывам” [6, с. 70], а таксама “агульнасцю навакольнага свету, падабенствам паводзін людзей у падобных умовах” [4]. Па-другое, наяўнасць эквівалентных ФА дзвюх моў тлумачыцца аднолькавай культурна-гістарычнай спадчынай для еўрапейскіх народаў, якую пакінулі біблейскія пісанні, антычная літаратура і міфалогія (напрыклад, бел. ФА *axілесавы пята* – англ. *Achilles’ heel* сваім узнікненнем абавязаны старажытнагрэчаскаму міфу, а бел. *вока за вока* – англ. *eye for eye* з’яўляюцца вынікам асэнсавання часткі біблейскай формулы закону адплаты і інш.). Ёсць меркаванне і аб супадзенні ФА розных моў у выніку запазычання ФА з адной мовы ў другую, аднак пры вывучэнні беларускіх і англійскіх саматычных ФА гэта палажэнне не знаходзіць падмацавання.

Параўнанне і супастаўленне эквівалентных беларускіх і англійскіх ФА з саматычнымі кампанентам дазваляе падзяліць іх на дзве групы:

1) ФА беларускай і англійскай моў супадаюць у плане зместу і плане выражэння, ці беларускія ФА маюць поўныя лексіка-семантычныя адпаведнікі ў англійскай мове, напрыклад: *разбіваць сэрца / to break smb’s heart* – ‘рабіць каго-н. няшчасным, прычыняючы яму душэўныя пакуты’; *ад <усяго, самага> сэрца / from the heart* – ‘з усёй шчырасцю, адкрытасцю’; *з цяжкім сэрцам (душой) / with a heavy heart* – ‘у прыгнечаным настроі; з неспакоем’ і інш.;

2) беларускія ФА супадаюць з англійскімі ФА часткова ў плане выражэння (асобнымі лексемамі) і поўнасцю ў плане семантыкі, напрыклад: *да душы / after one’s (own) heart* – ‘даспадобы’; *наклаўшы руку на сэрца / hand over heart* – ‘з усёй шчырасцю; праўдзіва’ і інш.

Аднак пры вывучэнні фразеалогіі такіх розных па сваіх генетычных і культурна-гістарычных сувязях моў, як беларуская і англійская, найбольшую цікавасць і ўвагу выклікаюць безэквівалентныя ФА, паколькі менавіта яны адлюстроўваюць спецыфічнасць і самабытнасць кожнай з моў. Такія ФА найбольш ярка характарызуюць культуру асобнай нацыі, бо ў іх адлюстроўваюцца “асаблівасці псіхалогіі, спосабу мыслення, спецыфічныя ўмовы развіцця матэрыяльнага і духоўнага жыцця народаў, што непазбежна накладвае адбітак на сэнсавы змест фразеалагізмаў” [4]. Напрыклад: бел. *ціпун на язык*; *лоб гуза шукае*; *душа мохам абрасла*; *папоўскае вока*; *з носа кап, а ў рот хан* і інш. і англ. *a change of heart*; *in one’s heart of hearts*; *an albatros about one’s neck*; *flex one’s muscles*; *hide one’s head in the sand* і інш.

Параўнанне і супастаўленне безэквівалентных саматычных ФА дзвюх моў прыводзіць да выдзялення розных груп беларускіх безэквівалентных ФА паводле іх утварэння:

1) ФА, якія характарызуюць асаблівасці побыту, культуры, грамадскага, палітычнага і эканамічнага жыцця: *абуць сэрца ў лапці* ‘страціўшы цярпенне, раззлавацца’; *вешаць нос (насы) на квінту* ‘даходзіць да моцнага адчаю, маркоціцца, сумаваць’; *надзяваць <сабе> хамут на шыю* ‘занадта абцяжарваць сябе чым-н., рабіць сабе лішні клопат, нязручнасці’; *касы сажань у плячах* ‘рослы, плячысты, магутнага складу’ і інш.;

2) ФА, якія маюць празрыстую матывацыю і характарызуюць тыповае для беларусаў: *браць горлам* ‘дабівацца чаго-н. крыкам, лаянкай’; *разжоўваць і ў рот класці* ‘вельмі падрабязна тлумачыць што-н.’; *з п’яных вачэй (воч)* ‘будучы нецвярозым, у стане ап’янення’; *ставіцца з ног на галаву* ‘змяняцца карэнным чынам, ператвараючыся ў сваю процілегласць’ і інш.;

3) ФА, якія звязаны з мімікай, жэстамі і позамі чалавека: *апускаць рукі* ‘станавіцца бяздзейным, бязвольным, страчваць жаданне займацца чым-н.’; *біць кулакамі ў грудзі* ‘вельмі горача, настойліва даводзіць што-н., запэўніваць у чым-н.’; *брацца за жываты (за жылот)* ‘моцна смяцца’; *ударыць па руках* ‘заключаць якое-н. пагадненне, гандлёвую здзелку, дагавор’ і інш.;

4) ФА-эўфемізмы: *аддаваць Богу душу* ‘паміраць’; *нячысты на руку* ‘схільны да крадзяжу, махлярства’; *падымаць руку* ‘спрабаваць ударыць, біць каго-н.’, ‘рабіць замах на чыё-н. жыццё’, ‘асмельвацца што-н. зрабіць’, ‘уступаць у барацьбу з кім-, чым-н.’; *палічыць (пералічыць) рэбры* ‘моцна пабіць, збіць каго-н.’; *класці галаву* ‘быць мёртвым, быць пахаваным’ і інш.;

5) ФА-праклёны, нядобразычлівыя пажаданні: *ліха яго галаве, трасца яго галаве, трасца яму ў бок, чэмер на яго галаву* ‘выказванне прыкрасці, абурэння і пад. кім-, чым-н.’; *соль у вочы* ‘выказванне нядобрага пажадання таму, хто гаворыць не тое, што трэба; выказванне засцярогі ад уроку’ і інш.;

6) ФА, якія звязаны з назіраннямі за паводзінамі жывёл: *адкідваць капыты* ‘паміраць’, ‘здыхаць’; *у рожкі* ‘ўступаць у сутычку з кім-н.’; *скаліць зубы* ‘смяцца, рагатаць’, ‘насміхацца з каго-н.’, ‘абурацца, гневацца’ і інш.;

7) ФА імператыўнага характару: *рукі прэч* ‘патрабаванне не ўмешвацца ў чые-н. справы’; *разуі вочы* ‘паглядзі ўважліва, як трэба’; *папраў казе хвост* ‘выказванне незадавальнення, абурэння тым, хто, умешваючыся ў размову, папраўляе каго-н., дае парады’ і інш.;

8) ФА, якія ўтрымліваюць спецыфічныя тэрміны, архаізмы, называюць рэаліі, факты, якія не маюць аналагаў у камунікатыўным асяроддзі англамоўнага соцыуму па прычыне культурна-нацыянальных адметнасцей і з’яўляюцца вынікам самабытнасці гістарычнага развіцця народа: *лахі пад пахі* ‘схапіць з сабой свае манаткі’; *куку ў руку* ‘хабар, звычайна грашовы’; *біць чалом* ‘пачціва кланяцца, вітаючы каго-н.’, ‘пачціва прасіць каго-н.’, ‘з глыбокай пачціvasцю ставіцца да каго-н., вітаючы што-н.’ і інш.;

9) ФА, якія паходзяць з мастацкай літаратуры: *выдраць лысаму валасы (валоссе)* ‘зрабіць ці, выхваляючыся, мець намер зрабіць што-н. недарэчнае’ (К. Крапіва); *рыльца ў пушку* ‘хто-н. замешаны ў якой-н. несумленнай справе’, *на задніх лапках* ‘прыслугоўваць, дагаджаць’, *кінуць косць* ‘даць зачэпку для спрэчак, сваркі’ (І.А. Крылоў); *мёртвыя душы* ‘неіснуючыя асобы, якія толькі фіктыўна лічацца дзе-н.’ (М.В. Гогаль) (заўважым, што большая частка пералічаных ФА з’яўляецца запазычанай з рускай мовы).

З пералічаных груп безэквівалентных беларускіх ФА звяртаюць на сябе ўвагу ФА-праклёны, у якіх задзейнічаны лексемы-кампаненты *ліха, трасца, чэмер, ціпун,*

скула, што звязана з уласнай славянскай міфалогіяй. Так, у ФА *ліха на яго галаву*, *трасца яго галаве* і *трасца яму ў бок* кампаненты *ліха* і *трасца* паходзяць са славянскай міфалогіі і адпаведна ўяўляюць сабой “злую долю, гора, няшчасце, якое ўвасабляецца ў выглядзе бабы вялізнага росту, з адным вокам” [7, с. 97] і “жанчынападобныя істоты, якія выклікаюць у людзей цяжкія захворванні” [7, с. 98]. А ў ФА-праклёне *чэмер на яго галаву* лексема-кампанент *чэмер* як самастойная лексема ў сучаснай беларускай літаратурнай мове ўжываецца са значэннем ‘травяністая ядавітая лугавая расліна сямейства лілейных, з тоўстым карэнішчам, буйным востраканечным лісцем і мяцёлкамі кветак’ [8, с. 742]. Нягледзячы на ядавітасць, чэмер / чамярыца шырока выкарыстоўваецца ў выглядзе настойкі “як вонкавы болесуцішальны сродак пры неўралгіі, артрытах, рэўматызме; у народнай медыцыне карані чамярыцы прымаюць як гарачкапаніжальнае пры ліхаманцы; у даўніну чамярыцай лячылі меланхолію, эпілепсію, лічылі, што расліна падаўжае жыццё, чысціць кроў; адварам каранёў мыюць галаву ад перхаці, а таксама выкарыстоўваюць яго пры лячэнні алкагалізму” [9]. У славянскіх мовах этымалогія назоўнік *чэмер* мае наступныя значэнні: бел., руск. ‘галаўны боль, боль у жываце, паясніцы’; ‘хвароба коней’; ‘расліна’; ‘дурманлівы тытунь з багуну’, укр. ‘спазм жывата’, балг. ‘яд’, сербахарв. ‘яд, гнеў, скруха’, славен. ‘яд, жоўць, гной, гнеў’, чэш. ‘сып’, словц. ‘згустак крыві’ [10, с. 331–332]. У слоўніку У. Даля лексема *чэмер* тлумачыцца як ‘верх галавы, самае цемя; чуб, віхор, чупрына, чубок, пасма валасоў на цемні; хвароба, галаўны боль; боль у жываце, які часам суправаджаецца нястраўнасцю і ванітамі; востры паяснічны боль; конская хвароба, часта са смяротным зыходам’ [11].

Такім чынам, у аснове ФА *чэмер на яго галаву* знаходзяцца ўяўленні славян як аб ядавітай расліне, так і аб хваробе жывёл. На нашу думку, больш верагодным з’яўляецца атаясамліванне *чэмеру* з хваробай, бо дадзеная ФА ўяўляе сабой пракляцце, а, як вядома, менавіта праз пракляцці і нагаворы насылаліся на людзей розныя хваробы і сурокі. Да таго ж, гэтую думку падмацоўваюць і астатнія ФА-кленічы, кампанентамі якіх з’яўляюцца назвы хвароб *ліха* і *трасца*.

Асобна ў гэтай групе стаіць ФА *ціпун на язык* ‘рэзкае асуджэнне чыйго-н. недарэчнага выказвання, нядобрае пажаданне таму, хто гаворыць не тое, што трэба’ (лексема *ціпун* у ізаляваным становішчы мае значэнне ‘хвароба птушак – храсткаватая нарасць на канцы языка’ [8, с. 731]). Гэтая ФА адначасова спалучае ў сваім складзе нядобразычлівае пажаданне каму-небудзь і жаданне аберагчы сябе ад суроку. На нашу думку, дадзеная ФА ўяўляе сабой адзін са спосабаў самазахавання і самазасцярогі, калі на першае месца ставіцца асоба моўцы і не звяртаецца ўвага на магчымасць нанясення шкоды каму-небудзь іншаму.

ФА *скулу ў бок* ‘выказванне рашучай нязгоды з якім-н. патрабаваннем, загадам і пад.’ не з’яўляецца кленічам, аднак па аднатыпны структурным складзеі наяўнасці ў якасці кампанента лексемы *скула*, якая як самастойнае слова мае значэнне ‘гнойнае, мясцовае запаленне скуры, тканкі, нарыў’ [8, с. 606], далучаецца да групы ФА-праклёнаў, паколькі спалучае ў сваім значэнні нязгоду з пажаданнем-праклёнам таму, хто выказвае патрабаванне, загад і пад.

Адносна безэквівалентных саматычных ФА англійскай мовы ў параўнанні з беларускай выдзелены наступныя групы паводле ўтварэння:

1) ФА, якія характарызуюць асаблівасці побыту, культуры, грамадскага, палітычнага і эканамічнага жыцця: *brain(s) trust* ‘група спецыялістаў’ (дасл. – мазгавы трэст; наяўнасць трэстаў характэрна для Англіі); *cool one’s heels* ‘чакаць’ (дасл. – студзіць пяткі; Англія абмываецца марамі); *to win smb.’s heart* ‘дамагчыся чыйго-н. кахання’ (дасл. – выйграць, заваяваць сэрца; звязаны з рыцарскімі турнірамі); *a private eye* ‘прыватны сышчык’ (дасл. – прыватнае вока; такога роду сышчыкі працавалі на

тэрыторыі Англіі); *a purple heart* ‘ордэн’ (дасл. – пурпуровае сэрца; гэты ордэн прысуджаўся англічанам); *have a green thumb (fingers)* ‘быць выдатным садоўнікам або агароднікам’ (дасл. – мець зялёны вялікі палец / пальцы) і інш.;

2) ФА, якія маюць празрыстую матывацыю і характарызуюць тыповае для англічан: *a finger in the pie* ‘удзел у якой-н. справе’ (дасл. – палец у піразе); *have one’s nose in a book* ‘чытаць, уткнуўшыся носам у кнігу’ (дасл. – мець нос у кнізе) і інш.;

3) ФА, у якіх зафіксаваліся назіранні за мімікай, жэстамі і позамі чалавека: *down in the mouth* ‘у маркоце, у дрэнным настроі’ (дасл. – рот уніз); *foam at the mouth* ‘быць у шаленстве, у лютасці’ (дасл. – пена на роце); *get the weight off one’s feet* ‘сесці і адпачыць’ (дасл. – перанесці / зняць вагу з ног); *hand over fist* ‘хутка і лёгка’ (дасл. – перахапляючы рукамі) і інш.;

4) ФА-эўфемізмы: *a black eye* ‘падбітае вока’ (дасл. – чорнае вока); *a cold in the head* ‘насмарк’ (дасл. – холад / прастуда ў галаве);

5) ФА, у аснове якога знаходзяцца забабоны: *have one’s fingers crossed* ‘імкнуща не сурочыць’ (дасл. – мець скрыжаваныя пальцы).

6) ФА, якія паходзяць з мастацкай літаратуры і маюць канкрэтнага аўтара: *have an itching palm* ‘браць хабар, быць карысталулюбівым, прагным чалавекам’, *in one’s heart of hearts* ‘патаемна’ (Шэкспір); *an albatros about one’s neck* ‘напамінак аб чыёй-н. віне; сумная акалічнасць’ (Колрыдж); *a king Charles’s head* ‘дакучлівая ідэя’ (Дзікенс); *a sight for sore eyes* ‘прыемнае, уцешнае відовішча’ (Свіфт) і інш.;

7) ФА, у якіх адлюстраваліся пэўныя важныя моманты спартыўных гульняў, напрыклад баскетбола, футбола, бокса, ці стану спартсменаў: *the ball is at one’s feet* ‘мець перавагу ў якой-н. справе’ (дасл. – мяч каля ног); *box smb.’s ears* ‘уляпіць аплявуху’ (дасл. – баксаваць у вушы); *have one’s eye on the ball* ‘не выпускаць з віду асноўнай мэты’ (дасл. – мець вока на мячы); *flex one’s muscles* ‘спрабаваць свае сілы’, ‘паказваць сілу’ (дасл. –гнуць мускулы) і інш.;

8) ФА-пажаданне: *all power to your elbow* ‘пажаданне поспеху ў якой-н. справе’.

З першай групы пералічаных безэквівалентных англійскіх ФА звяртаюць на сябе ўвагу некалькі ФА. Дзве ФА *brain(s) trust* і *a private eye* характэрны толькі англічанам і настолькі замацаваліся ў англійскай мове, што першая з іх выкарыстоўваецца ў якасці назвы папулярнай тэлеперадачы, у якой на пытанні глядачоў адказваюць знакамітыя палітыкі, а другая – у якасці назвы сатырычнага часопіса, у якім публікуюць сенсацыйны матэрыял аб палітыках і бізнесменах. ФА *wait on smb. hand and foot* ‘добра абслугоўваць каго-н., рабіць усё для каго-н.’ (дасл. – абслугоўваць рукой і нагой) звязана з характарыстыкай асобы паводле яе прафесійных навыкаў, а менавіта з працай афіцыянтаў, для якой галоўнай рысай з’яўляецца спрытнасць асобы, а ФА *have a green thumb (fingers)* ‘быць выдатным садоўнікам або агароднікам’ (дасл. – мець зялёны вялікі палец / пальцы) – з працай садоўніка (у сувязі з тым, што для англічан характэрна традыцыя выдзяляцца кожнаму сваім садамі, і ўзнікла ФА).

У выніку параўнання заўважана, што для англічан істотна падкрэсліць у ФА станоўчае, а для беларусаў указанне на дзеянні прадстаўнікоў пэўнай спецыяльнасці ці на іх станоўчыя характарыстыкі не з’яўляецца ўласцівым і, як правіла, не адлюстроўваецца ў фразеалогіі беларускай мовы. На нашу думку, такая нецікавасць, а часам і негатыў (ФА *папяровая душа*, *чарнільная душа*) у адносінах да работнікаў сферы абслугоўвання звязаны з уяўленнямі аб бюракратычнай сістэме ў цэлым, а таксама аб носьбітах пэўнай прафесіі, якія не праяўлялі паважлівых адносін да сваіх кліентаў і не выконвалі свае службовыя абавязкі ў поўнай меры.

Акрамя таго, да безэквівалентных ФА адносяцца тыя, што звязаны з такой асаблівасцю культуры і ментальнасці англічан, як гумар і сатыра. Гэтую думку падмацоўвае і даследчык Р. Гачаў: “Увогуле сатыра і, шырэй, гумар – любімы ў Англіі

настрой і прынцып адносін да рэчаў і з’яў” [12, с. 162]. Гэтае выказванне знаходзіць сваё падмацаванне ў межах фразеалогіі. Так, ФА *have egg (jam) all over one’s face* ‘апынуцца ў недарэчным становішчы’ (дасл. – выпацкаць твар у яйка / джэм), *nothing between one’s ears* ‘быць дурным чалавекам’ (дасл. – нічога не мець паміж вушэй) указваюць на вясёлы нораў англічан і здольнасць іх пасмяяцца з сябе.

Усе прааналізаваныя безэквівалентныя ФА сваёй унутранай формай выклікаюць асацыяцыі і ствараюць сэнсавыя адценні, якія “валодаюць большай нацыянальна-культурнай своеасаблівасцю, чым іх дэнататыўны кампанент значэння” [13, с. 167].

Такім чынам, аналіз толькі ФА з кампанентам-саматызмам у беларускай і англійскай мовах пацвярджае думку аб “супастаўляльнасці фразеалагічных сістэм як у блізкароднасных, так і неблізкароднасных мовах” [14, с. 107]. Больш за тое, ён даказвае, што “фразеалагічны кампанент мовы не толькі выяўляе рысы культурна-нацыянальнага светаразумення, але і фарміруе іх” [15, с. 313], а таксама дазваляе выявіць фактары наяўнасці міжмоўнай эквівалентнасці, устанавіць камунікатыўныя стэрэатыпы ў масавым усведамленні прадстаўнікоў негамагенных этнічных суполак і спецыфіку ўтварэння фразеалагізмаў кожнай мовы, што тлумачыцца рознымі спосабам мыслення, спецыфічнымі ўмовамі развіцця духоўнага жыцця кожнага народа, прыроднымі і кліматычнымі ўмовамі, узаемасувяззю хай сабе і далёкіх, як беларусы і англічане, народаў.

СПІС ЛІТАРАТУРЫ

1. Маслова, В.А. Введение в лингвокультурологию: учеб. пособие / В.А. Маслова. – М.: Наследие, 1997. – 207 с.
2. Верещагин, Е.М. Отбор и систематизация фразеологизмов в учебном лингвострановедческом словаре / В.Г. Костомаров, Е.М. Верещагин // Словари и лингвострановедение. – М.: Русский язык, 1982. – С. 101–108.
3. Оксенчук, А.Е. О роли соматической фразеологии в репрезентации эталонов и стереотипов наивной картины мир / А.Е. Оксенчук // Веснік ВДУ імя П.М. Машэрава. – 1998. – № 1. – С. 52–55.
4. Арсентева, Е.Ф. Типы соответствий фразеологических единиц английского, русского и татарского языков / Е.Ф. Арсентева [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://turkolog.narod.ru/info/tat-8.doc>. – дата доступа: 07.09.2008.
5. Швыдка, Л. И. Сопоставительный анализ английских и русских пословиц Фразеологическая система языка: сб. науч. ст. – Челябинск: Челябинский пединститут, 1976. – С. 165–170.
6. Ройзензон, Л.И. Современные аспекты изучения фразеологии / Л.И. Ройзензон, Ю.Ю. Авалиани // Проблемы фразеологии и задачи её изучения в высшей и средней школе. – Вологда: Северо-Западное книжное издательство, 1967. – С. 68–82.
7. Коваль, У.І. Народныя ўяўленні, павер’і і прыкметы: даведнік па ўсходнеславянскай міфалогіі / У. І. Коваль. – Гомель: Беларускае Агенства навукова-тэхнічнай і дзелавой інфармацыі, 1995. – 180 с.
8. Тлумачальны слоўнік беларускай мовы / пад рэд. М.Р. Судніка, М.Н. Крыўко. – 4-е выд. – Мінск: БелЭн., 2005. – 784 с.
9. Народная медицина / Энциклопедия народной медицины и здоровья. Лечение травм [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://narzdor.ru/text.php?art=1139>. – Дата доступа: 07.09.2008.
10. Фасмер, М. Этимологический словарь русского языка: в 4 т. Т. 4. – Т – ящур [Текст] / М. Фасмер. – М.: Прогресс, 1987. – 864, [4] с.

11. Даль, В.И. Толковый словарь живого великорусского языка / В.И. Даль Толковый словарь Даля [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://slovari.299.ru/word.php?id=42881>. – Дата доступа : 07.09.2008.
12. Гачев, Г. Ментальности народов мира / Г. Гачев. – М. : Эксмо, 2003. – 544 с.
13. Мечковская, Н.Б. Социальная лингвистика : учеб. пособие / Н.Б. Мечковская – М. : Аспект Пресс, 1996. – 207 с.
14. Сологуб, Ю.П. К вопросу о совпадении фразеологических оборотов в различных языках / Ю.П. Сологуб // Вопросы языкознания. – 1982. – № 2. – С. 106–114.
15. Телия, В.Н. Культурно-национальные коннотации фразеологизмов (от миропонимания к миропониманию) / В.Н. Телия // Славянское языкознание. IX Международный съезд славистов: сб. докладов. – М. : Наука, 1993. – С. 302–314.

Zaitseva L.V. The Comparative Analysis of the Somatic Phraseological Units of the Byelorussian and English Languages

The paper considers the etymology, the typological similarities and differences in the semantic and in structural organization of somatic phraseological units of the Byelorussian and the English languages. On the basis of the comparative method the factors of origin and specificity of interlinguistic equivalent and unequivalent somatic phraseological units are determined. Special attention is paid to the analysis of the peculiarities of unequivalent phraseological units.

Матэрыял паступіў у рэдкалегію 18.10.2008